

szimbolikus, mendemondákkal is övezett alakjává?

Ezzel a kivégzéssel demonstrálta Haynau: nem kukoricázik, s nem a levegőbe beszélt, amikor a hadjárata megindulásakor azt írta Radetzky tábornagnak, gyökerestül fogja kiirtani a gázt. Azt tervezte: minden honvédtisztet, aki korábban a cs. kir. hadseregben szolgált, rögtönítélő eljárással fog kivégeztetni. És ebben tántoríthatatlannak bizonyult, egészen addig, míg az osztrák minisztertanács augusztus 20-án nem rendelkezett arról, hogy ne vadállat módjára öldököljenek, csak a főbűnösöket adják hóhérekre. Ugyanis az osztrák diplomáciának addigra már – a példát

statuálni hivatott pozsonyi vérengzések miatt – közutálattal kellett szembenéznie Európában, s legalább azt akarták demonstrálni, törvényesen járnak el, hivatalos bírósági eljárások alapján ítélik meg. Épp az utasítások kézhezvételének napján, augusztus 25-én érkeznek meg Haynau aradi főhadiszállására az oroszok által kiadott hadifogoly tisztek, a „főkolomposok”. Épp előző nap dicsekedett Haynau példaképének, Radetzkynek: „a dolog elkezdődött, épp tegnapelőtt akasztattam fel egy felkelővezért”. Most pedig már panaszkodnia kellett: ha 24 órát késik a futár lógva találja már valamennyi lázadó vezért.

Folytatjuk

Dávid Csaba

A végső lövések után

(történik 1849.10.06., 05 óra 30 perc és 05 óra 40 perc között)

Volt az a bizonyos három perc... Persze, az előtte lezajló napok is nehezek voltak, de ez az utolsó három perc...

Összeszorított foggal, az erőltetéstől remegő állal, de tartom magam, eléveszem selyemkendőmet és saját magam kötöm be a szememet. Aztán kardsuhintás hallatszik s erre a jelre eldördül a tizenkét katona fegyvere, hiszen mind a négyünkre három-három fegyver irányul. Éles fájdalom, mert egy lövedék a vállamba hatol.

Térdre esem, megpróbálok felállni, de hátul összekötött kézzel nem megy... aztán parancsszó s lépések közelednek, bizonyára a három katona közelebb jön. Ez az a három perc... Aztán az újabb, ezúttal nagyon közelről leadott lövéseknek még a torkolattüzét is látom a selyemkendőn át és érzem, amint a lőpor széndarabkái az arcomba hatolnak... a lövedékek pedig...

*

Most már minden szinte időtlenül történik.

Egyelőre még a térben lebegek, felülről látom a várarkot, ahol arca borulva fekszik a Dessewffy-, a Schweidel- és a Lázár-test, csak a Kiss Ernő nevű test hever hanyatt, hátratorított lábbal. A három katona, akik két lépésről adták le a másodszori lövéseket, s amelyekből kettő pontosan telibe talált, éppen súlyban tartott fegyverrel visszavonul. Még azt is látom, hogy a Kiss Ernő nevű test arca fekete a lőportól, a koponyája pedig darabokra tört a közelről becsapódó lövedékektől. Most közelít óvatos léptekkel a lassú Marchot Eduárd ferencrendi atya, a vár káplánja. Emlékszem, ő kísért a vesztőhelyre.

De én lassan távolodom. Nem, inkább nagyon is gyorsan. Hiszen tulajdonképpen megszűnik körülöttem az idő...

Megjelenik előttem, amint az utolsó levelet írom október 5-én a leányaimnak, Dániel Jánosnének és Bobor Györgynének. Ez mintha ebben a pillanatban történt volna: *Forrón szeretett gyermekeim!*

Bocsássatok meg nekem, gyermekeim, miképpen én is megbocsátok nektek – ez halni készülő apátok kívánsága...

Szerencsétlen leányaim! Felvillan egy tized másodpercnyire az arcuk, a kétségbeesésük. Vissza tudok-e menni, hogy megvizsgáljam őket? De aztán bevillan az előző napokból, hetekből a tárgyalásról néhány hazug, vagy torzított állítás:

Akkor is megmaradt a magyar hadsereg soraiban, amikor az osztrák földre lépett, hogy az általános felkelésben lévő fővárosnak segítséget nyújtson, és evégből Schwechatnál megtámadta a cs. kir. csapatokat, majd utána az osztrák hadseregnek erélyesen ellenállva fellázadt a törvényes hatalom és a király szent személye ellen; elfogadta a forradalmi kormánytól a vezérőrnagy és altábornagy előléptetést, az országos főhadparancsnoki kinevezést...

Megint egy hajszálnyi villanás, egy-két abszurd, a valódi értelméből kifordított, sőt, egyenest undorító megállapítás:

...a vádlott úr az említett országgyűlési határozat után is megmaradt a lázadó kormány szolgálatában...

További súlyosbító körülménynek tekinthető az az állás, amelyet a vádlott úr az osztrák hadseregben betöltött...

A katonai alá- és fölérendeltségi viszony, különösen pedig az osztrák hadsereg évszázadok óta jellemző hűség következtében az alárendelt megszokta, hogy a parancsoknak vakon engedelmességedjen...

...ha tehát előljáróit követi, úgy érzi, hogy helyes úton jár, és nem tévedhet.

Érdekes, hogy a törzshadbíró képe ismét előjön egy villanásnyira, amikor saját, hosszú írományát felolvasva, sértő megjegyzéssel lezárja:

...a vádlott úr nem rendelkezik különösebb, legfeljebb átlagos szellemi képességekkel, és ezekkel a szükséges tapintat és a jellemzilárdság bizonyos hiánya párosul!...! Az én alázatos büntetési javaslatom a következő: Kiss Ernő vádlott úr felségsértés bűntette miatt ezredesi rangjának, rendjeleinek és bárhol található minden ingó és ingatlan vagyonának elvesztése mellett lőpor és golyó általi halállal büntetendő.

Arad vár, 1849. szeptember 21.

Ernst törzshadbíró

De már el is mosódik minden. A várbörtön, a hazug tárgyalás, a hadbíróság... Megszűnnek a fájdalmak. Azt már alig-alig látom, persze, kevéssé is figyelem, amikor éjjel a Kiss Ernő nevű test koponyáját egybekötözik jótét lelkek s a testet kicsempészlik a várarkból, hogy elrejtse, egyelőre egy aradi temetőben.

Túl vagyok már mindenem.

Az még ugyan fel-felrémlik előttem, hogy ekkor vagy akkor igaztalanul megsértettem valakit, csak hogy egyre inkább távolodik még ez a keveske lelkifurdalás is. Itt az egész ottani, előző világnak, az egykori dolgoknak sem céljuk, sem értelmük. Itt egy egészen más, korábban elképzelhetetlen, igazságos életben van részem.

Meleg, szerető, végtelen érzés vesz körül, olyan érzés, amelyben csodálatos boldogság örökké élni. És ezt az örökkévalóságot nem években s nem évezredekben mérik...